

6. tematický celek: Hudební teorie středověku

6.1 HUDEBNÍ PÍSEMNICTVÍ V OBDOBÍ PATRISTIKY

- 6. 1.1 Aurelius Augustinus - sv. Augustin (354 - 430)
De Musica , Confessiones
- 6. 1.2 Anicius Manlius Severinus Boëthius (asi 480 - 524)
De Institutione musicae
- 6. 1.3 Flavius Magnus Aurelius Cassiodorus (asi 490 - 583)
Institutiones divinarum et secularum litterarum, 5. kapitola: De Musica (GS I)
- 6. 1.4 Isidorus Hispalensis - sv. Isidor Sevilský (asi 560 - 636)
Etymologiarum sive originum libri XX, 3.kniha: Sententiae de musica (GS I)

6.2 HUDEBNÍ PÍSEMNICTVÍ V OBDOBÍ SCHOLASTIKY

6.2.1 Problematika tónového systému

6.2.1.1 Církevní tóniny - vznik a charakter

Flaccus Alcuin (asi 730 - 804)
Flacci Alcuini, seu Albini musica (GS I)

Aurelianus Reomensis (9.stol.)
Musica disciplina (GS I)

Pseudohucbald: *Alia Musica (GS I)*

6.2.1.2 Systém středověkých tónin

6.2.1.3 Přejít od tetrachordového chápání k hexachordu

Amelio Bernelius (okolo roku 1000)
Musica (GS I)

6.2.1.4 Hexachord - charakteristika, funkce a důsledky (= alternativnost a „zdurovění“)

Guido z Arezza (asi 992 - 1050)
Epistola de ignoto cantu (GS II, str.43 n.)

6.2.1.5 Nauka o intervalech a solmizace

Wilhelmus Hirsaugensis - Wilhelm von Hirsau (+ 1091)
Wilhelmi Hirsaugensis Musica, (GS II, 154 f.), 21.kapitola „Quot sint intervalla vocum“

Guido z Arezza - Manus guidonis

6.2.1.6 Mutace

6.2.1.7 *Musica ficta - Musica falsa*

Jacobus Leodiensis (asi 1260 - 1330)

Speculum musicae (vyd. Bragard, R.: *Jacobi Leodiensis „Speculum musicae“*, 7 sv., Roma 1955 - 1973)

Phipippe de Vitry (1291 - 1361)

Ars nova (Couss III, 18n.)

Prosdocimus de Beldemandis (asi 1375 - 1428)

Tractatus de contrapuncto (Couss III, str. 193n.)

Johannes Tinctoris (1435 - 1511)

Tractatus de musica (Couss IV, str. 37 n.)

6.2.1.8 *Ladění*

6.2.1.8.1 Ladění pythagorejské - základní charakteristika

6.2.1.8.2 Ladění aristoxenovské - základní charakteristika

6.2.1.8.3 Proces přechodu od pythagorejského k aristoxenovskému ladění:

- zavedení přirozené tercie

Franco de Colonia (2. pol. 13. stol.): *Ars cantus mensurabilis* (GS III str. 1 Couss I, str. 117)
Walter Odington (asi 1277 - ?): *De speculatione musicae* (Couss I, str. 182)

- zavedení přirozené sexty

Johannes de Muris (asi 1290 - 1350) *Musica speculativa* (GS III, str. 249)

- zavedení přirozené septimy

Bartolomé Ramos de Pajera (asi 1440 - 1491): *Musica practica* (ed. Johannes Wolf in: *Beiträge der internationalen Musikgesellschaft II/1901*)

- rozklad pythagorejské soustavy

Henricus Loriti Glareanus (1488 - 1563) : *Dodekachordon* (1547)

- kodifikace přirozeného ladění

Gioseffo Zarlino (1517 - 1590): *Institutioni harmoniche* (1558)

6.2.2 Problematika zápisu hudby

6.2.2.1 *Problematika diastematizace*

6.2.2.1.1 Notace písmenné:

• průběžné označení:

Boetius: De institutione musica

• oktávová notace:

Hucbald (asi 840 - 930): *Liber de harmonica institutione* (GS I, str. 104n.)
Notker Labeo (asi 950 - 1022): *De musica* (GS I, str. 95n.)

• princip oktávové identity:

Oddo de Clugny (879 - 942): *Dialogus de musica* (GS I, str. 237n.)
Guido z Arezza : *Epistola de ignoto cantu* (GS II, str. 43n.)

6.2.2.1.2 Spojení neum s písmeny (litterae significative, Romanus Buchstaben)

Hermannus Contractus (1013 - 1054): *Opuscula musica* (GS II, str. 125n.)

6.2.2.1.3 Dazijská notace

Pseudohucbald: Commemoratio brevis de tonis et psalmis modulandis (GS I, str. 213n.)

6.2.2.1.4 Notová osnova

Hucbald: Liber de harmonica institutione (osnova spatiová a chordální)
Guido z Arezza : *Regulae musicae rhythmicae* (GS II, str. 30n.)
Walter Odington: De speculatione musicae

6.2.2.2 Problematika záznamu rytmu

6.2.2.2.1 Notace modální

Johannes de Garlandia(asi 1190 - asi 1272): *De musica mensurabili* (Couss I, str.175n.)
Walter Odington: De speculatione musicae
Anonymus(podle *Garlandii*): *Discantus positio vulgaris* (Couss I, str.94 n.)

6.2.2.2.2 Notace předfrankonská

Anonymus VII: De musica libellus (Couss I, str.378n.)
Johannes de Garlandia: De musica mensurabili positio (Couss I, str.175n.)
Magister Lambertus (před 1279): *Tractatulus de musica* (Couss I, str-251n.)

6.2.2.2.3 Notace frankonská

Franco de Colonia: Ars cantus mensurabilis
Walter Odington: De speculatione musicae

6.2.2.2.4 Notace černá francouzská (izometrie, izorytmie, repetiční formy)

Philippe de Vitry: Ars nova
Johannes de Muris: Musica practica (GS III, str.292n.)
Libelus cntus mensurabilis (Couss III, str.46n.)
Petrus de Cruce (asi 1250 - ?): *Tractatus de tonis* (Couss I, str.282n.)
Jacobus Leodinensis: Speculum musicae (Couss II, str.293n.)

6.2.2.2.5 Notace černá italská

Marchetus de Padua (? , 1. pol. 14. stol.): *Pommerium musicae mensurates* (GS III, str.121n.)

6.2.3 Teorie vícehlasu

6.2.3.1 Vznik a počátek vícehlasu

Johannes Scotus Erigena (asi 815 - 886): *De divisione naturae*
Pseudohucbald: Musica enchiriadis (GS I, str.152n.)
Scholia enchiriadis (GS I, str.173n.)
Guido z Arezza: Micrologus, (GS II, str.2n.) 18.kapitola: *De diaphonia, id est organi praecepto*
19.kapitola: *Dictae diaphoniae per exempla probatio*

6.2.3.2 Nové organum

Ad organum faciendum - Milánský traktát (ed.: H.H.Eggebrecht/F.Zaminer: *Ad organum faciendum, Neue Studie zur Musikwissenschaft III, Mainz 1970*)

Organální traktát Montpellier

Johannes de Cotto (*Johannes Affligemensis* nebo *Cottonius*, nar.koncem 11.stol.): *De musica cum tonario* (GS II, str.230), 23.kapitola: *De diaphonia id est organo*
Diskantové traktáty (*Vatikánský organový traktát „De regulis organi“*; *Anonymus: Discantus positio vulgaris*; *Johannes de Garlandia: De musica mensurabili positio* ; *Magister Lambertus : Tractatus de musica ad.*)

6.2.3.3 Problematika kontrapunktu

Johannes de Garlandia: Optima introductio in contrapunctum pro rudibus (Couss III, str.12n.)
Philippe de Vitry: Ars contrapunctus (Couss III, str.23)
Johannes de Muris: Ars contrapuncti (Couss III, str.59n.)
Prosdocius de Beldemandis: Tractatus de contrapuncto (Couss III, str.193)
Johannes Tinctoris (1435 - 1511): *Liber de arte contrapuncti* (Couss IV, str.76n.), 1477

6.3 ČESKÁ HUDEBNÍ TEORIE

Mikuláš z Kozlí (asi 1390 – po 1421)

Václav z Prachatic

Pavel Žídek z Prahy

Paulus Paulirinus de Praga, (asi 1413 - před 1471): *Liber viginti artium*

Václav Philomates : *Musicorum libri quator* (1512)

Jan Blahoslav (1523 - 1571):

MUSICA to jest knížka zpěvákům náležitě zprávy v sobě zahrnující ..... a vytištěná nejprve Léta Páně 1558 v Holomaucy, (² 1569 Ivančice)

Jan Josquin (?):

Muzyka to jest zpráva k zpívání náležitá ..... Odemne Jana Josquina jazykem českým v nově sepsaná a vydaná Léta 1561 (oba traktáty vydal O.Hostinský: Jan Blahoslav a Jan Josquin,in: Rozpravy české akademie věd a umění ročník V, třída I, Praha 1896)

Literatura:

Černý, M.K.: Hudba antických kultur, Olomouc 1995

Gülke, Peter: Mönche, Bürger, Minnesänger.Musik in der Gesellschaft des europäischen Mittelalters, Leipzig 1975

Horyna, Martin (ed.): Václav Philomates- Čtyři knihy o hudbě, Koniasch Latin Press, Praha 2003

Horyna, Martin (ed.): Dva středověké chorální traktáty z klášterní knihovny ve Vyšším Brodě, Koniasch Latin Press, Praha 2005

Hutter, Josef: Hudební myšlení, Praha 1945

Kolektiv autorů: Hudební věda II, str.367 n., Praha 1988

Mužiková, Růžena: Musica instrumentalis v traktátu Pavla Žídka z Prahy, in: MM 18/1960, str.85n.

Magister Paulus de Praga,in: MM 32/1988,str.9n.

Hudebně teoretický traktát Mikuláše z Kozlí, in: MM 13/1960

Riemann,Hugo: Geschichte der Musiktheorie im IX. - XIX.Jahrhundert, Leipzig 1898

Trojan, Jan: Muzika Václava Philomata z Jindřichova Hradce (Vídeň 1512).

(PhDr., FF UJEP 1950, uloženo v MZK Brno,sign. 4 - 273. 559)

Waesberghe van, Joseph Smits: Musikerziehung. Lehre und Theorie der Musik im Mittelalter. Musikgeschichte im Bildern, Band III,Lfg.3, VEB Deutscher Verlag für Musik,Leipzig 1969

Walter, Michael: Grundlagen der Musik des Mittelalters, Stuttgart 1994

Poznámka:

Znalost titulů odborné literatury označených tučným písmem je povinná !!